

Кров Крихдему

Про книгу

Зі здобуттям Аргату кривава війна не завершилася. З Півночі розпочав похід на Крихдем старий ворог, котрий давно чекав нагоди проявити свою силу. Дейлар долучився до війська принца Дунстана — спадкоємця престолу Крихдему. Дві великі армії зішлися на полі битви, покликаної вирішити долю всього Весперу. Тож від дій героїв залежить подальший хід історії, котрій достатньо невеликого зміщення, щоб усе змести або залишити неушкодженим. Водночас, у герцогстві Монтені розгорівся конфлікт між жорстоким вельможею та несправедливо ображеними ним простими селянами та іншими знедоленими. У проміжку між кривавими боями Дейлар ледь не стає жертвою підступу, знаходить нових друзів та намагається досягнути таємниці давньої магії.

A hand with bird-like fingers, possibly a raven or crow, is shown rising from a large, intense fire. The hand is dark brown and has sharp, hooked beak-like tips on its fingers. The background is a dark, stormy sky with some stars or sparks. The overall mood is dramatic and intense.

АНДРІЙ ГУЛКЕВИЧ

Крoв Кривхoдeсy

© Видавництво "НК-Богдан"

www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-7937-2

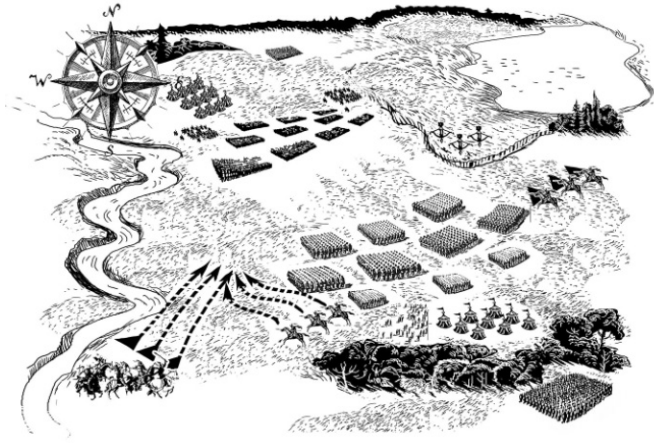
Андрій Гулкевич

ЧАСТИНА I

Пролог

Минуло не більше двох тижнів, як ватажок Зефанії Борен разом із залишками свого війська залишив Аргат. Столиця після кількадечної облоги впала. Зефанійці боролися хоробро, однак противник виявився чисельнішим і сильнішим. Важко злічити, скільки сміливих людей впали у тому бою. Кров і вода залили місто, яке довелося зі сльозами та смутком залишати у руках грізного ворога, котрий роками правив тими землями й, наче кредитор, повернувся за своїм боргом. Нещадний переможець забрав геть усе, навіть людські життя. Лише кілька сотень утікачів, приголомшених битвою, прибули до могутнього володаря, котрий може захистити їх. Вони знайшли притулок у того, кого ненавиділи не менше, ніж крихдемців. У того, в кого зберігалися корона давніх правителів Зефанії та інші регалії та хоругви. Переможеним укотре довелося переступити через свою гордість і пристати до сильнішого, того — хто має змогу та потугу кинути виклик Крихдему.

Із Аргата врятувалося не більше п'яти сотень вояків, однак Борен зумів зібрати ще стільки ж своїх прибічників і привів їх усіх до нового покровителя. Тепер тисяча загартованих у боях зефанійців стояли посеред поля, закуті в обладунки та зі зброєю у руках, очікуючи появи нового повелителя. Воїни перешіптувалися про те, що вони отримають золото, землю, славу й найважливіше — помсту. Кожний говорив про те, чого насправді найдужче жадав. У багатьох з уст злітало слово

«помста» у поєднанні зі «справедливістю». Половину воїнів живили надія та якийсь передчуття перемоги. Вони сподівалися, що бог захистить їх і спрямує свій праведний гнів на крихдемців. Натомість інші вояки, котрі пережили жахиття облоги, вже не сподівалися на прихильну волю провидіння. На полі битви вони зустрілись із жахливою реальністю війни, відчули тваринний страх перед смертю. Оренс залишився глухим до їхніх молитов і благань. Нещасні переможені потребували допомоги божественних сил, одначе, крім страху, відчаю та приниження, більше нічого не відчували. Бог покинув їх тоді, коли знедолені найбільше потребували його допомоги. Тепер вони сподіваються лише на зброю та власне вміння, а радше на військову потугу нового покровителя.

— До чого ж це нас приведе? — пробурмотів чоловік, одягнутий у коричневий дорожній плащ із накинутим на голову каптуром.

Він стояв поміж кількох вірних йому людей, але не бажав, щоб вони почули ці слова. Хороброго воїна боялися та поважали. Він єдиний із трійці Борена, хто вижив, і тепер цілком заслужено став правою рукою вождя. Марус зі смутком оглядав зефанійців, котрі через кілька днів, максимум за тиждень, знову вступлять у бій. Воїнів переповнювало бажання помсти, проте сліпа ненависть часто призводить до прикрих, а то й трагічних наслідків. Марус не бажав приєднуватися до давнього ворога, але й не міг запропонувати кращого варіанта. Він був готовий і до партизанської війни, хоча наперед знав про її приреченість. Однак для Маруса підпілля було кращим способом боротьби, ніж шлях, що обрав його вождь. Слух бувалого солдата вловив наближення кінноти.

— Їдуть, — мовив Змій Зефанії.

За мить із-за пагорба виринула колона вершників на чолі з прапороносцями, котрі тримали зелені стяги зі зображенням грифів. Позаду них їхали лицарі в обладунках з довгими піками, охороняючи могутнього покровителя, поряд із яким рухався і Борен. Колона зупинилася перед військом зефанійців. Прапороносці спішилися, ступили наперед та вишикувались у ряд. За ними вийшли ще двоє воїнів, які несли невеликі хоругви Зефанії. І ось перед військом постав новий володар у супроводі Борена та вдягнутого у червоне чоловіка, голову якого покривав крилатий капелюх.

Правитель Фісентії Франд Четвертий із гордістю оглядав військо. Він радів, що народ, який колись силою забрали з-під влади батька, сам прийшов просити допомоги. Тріумф володаря не мав меж. Він роками мріяв про таке звершення. Неабияк допоміг у втіленні амбітного плану Канбот, котрий зараз стояв по ліву руку, обпершись на ціпок.

Сусідні правителі величали Франда королем, проте у мареннях він бачив себе імператором — не менше і не більше. Його королівство за розмірами справді претендувало на роль імперії, проте територія — це далеко не єдине, що робить державу імперією. Потрібно дещо значно більше, і це «більше» завжди вислизало з рук правителів Фісентії.

Франд Четвертий мав середній зріст і кволувату статуру. Природа чомусь обділила його силою та витримкою, проте подарувала розум і хитрість. Ще з часів юності можновладець полюбляв інтриги та змови, котрі часто сам і очолював. Його, на перший погляд, добродушні карі очі розпізнавали будь-який підступ чи обман. Франд завжди відчував, з якого боку віє лихом, а де можна натрапити на вигоду. Піддані боялися його, навіть ті, котрі були вірними й слухняними, бо ніхто не знав, як заслужити милість володаря. Одначе причини його люті та немилості залишалися ще більшою загадкою.

Король сам планував майже всі зовнішньополітичні дії і намагався відгадати можливі кроки противників. Фісентійські шпигуни сповіщали його, що коїлося в сусідніх державах. Поза увагою правителя не залишалися навіть такі дрібниці, як: що полюбляв їсти той чи інший монарх або його дружина, якому одягу вони надавали перевагу. Фісентійське військо ставало потужнішим та вправнішим, хоча йому залишалося ще далеко до крихдемського. Економіка процвітала, проте не так, як у Північному Тристері. Хай там як, але великі мислителі тих часів бачили у Фісентії невідворотний прогрес, і за якихось п'ять чи десять років королівство могло легко впливати на будь-які події у Веспері. Наразі, такою могутністю могли похвалитися лише Крихдем і, певною мірою, Камбрезія.

Поряд з бадьорим Франдом Борен виглядав якомсь блідо. Наче тінь великої людини повністю сховала вождя Зефанії. Король стояв у начищеному до блиску панцирі, зелений плащ здіймався від поривів

вітру і затуляв Борена. Рука Франда міцно тримала ефес меча, що звисав на поясі.

Зефанійські воїни, особливо ті, які стояли у перших шеренгах, могли добре розгледіти риси обличчя короля. Уже постать правителя Фісентії вселяла у зефанійців неабияке відчуття надії.

Однак ті, хто добре знав Франда, а таких людей було небагато, могли без сумніву сказати, що король насправді приховує свої думки, виставляючи напоказ те, чого потребує ситуація, чи те, що від нього хочуть почути або бачити. Сам же жорстокий правитель бачив м'ясо, котре стане живим щитом для його війська. Тисяча зефанійців були тільки трофеєм, таким собі символом потенційної перемоги чи якоїсь вищості над крихдемцями. У зефанійцях він бачив дикого коня, котрого вдалося приборкати, зняряддя, що можна використати для досягнення своєї мети. І Франд добре знав, що витисне з них геть усе — зажене до смерті бідну конячку.

— Хоробрі сини Зефанії, я радий вас бачити! Мені дуже шкода, що ця зустріч настала у такий важкий для вас час. Біда прийшла у ваш край від ваших же колишніх покровителів, котрі не змогли гідно оцінити славетний нарід. Вони відвернулися від вас, їм було начхати на вашу культуру й самобутність, що століттями формувалась у гористому краї, краса якого заворожує та милує око. Вони забули про ваші подвиги й заслуги перед королівством, натомість вдерлись як розбійники і сплюндрували домівки та міста. Вони нещадно вбивали ваших братів, батьків і друзів, залишаючи мертві тіла на бенкет воронам та вовкам. Забарвили міста кров'ю й розтоптали ваші прапори. Проте у божому світі є справедливість, і я — її проповідник та провідник. Зухвальство, що вчинив Крихдем, так просто не минеться негідникам. Ви прийшли за поміччю до того, чиї предки колись шанували ваш нарід і разом з ним ставали до бою проти спільних ворогів. Чи охоче ви, горді й мужні зефанійці, станете до бою спільно з моїм військом проти Крихдема?

— Так! — залунав гучний крик.

— Я не можу обіцяти вам перемогу, — провадив далі король. — Бо лише всевишня сила знає майбутнє, однак даю вам шанс, не на помсту, о ні! Я даю вам змогу отримати справедливість, саме її, бо на неї ви маєте право, яке не відніме жоден правитель Веспера, право, що дав

сам Оренс. Іще замайорить прапор Зефанії над Аргатом на вашу славу. І я стану тим, хто допоможе вам у цьому. Який би я був правитель, якщо б відвернувся від народу, котрий прийшов у важку годину, благаючи підтримки? Прийму вас, наче батько, який тривалий час не бачив сина. Заступлю вас своїм щитом та скерую мечі зі списами у ваших ворогів. І коли вони побачать нашу міць та грізність, то відступлять, утікаючи назад, до своїх нір. Справедливість за вами, зефанійці, й вона приведе вас до праведного та яскравого майбутнього.

Залунали овації. Зефанійці били мечами у щити і вигукували, що мали духу, ім'я короля. Франд стояв незворушно та всміхався. Він наче грівся у приємно-теплих променях сонця, слухаючи величальні вигуки зефанійців.

— Бравий народе Зефанії, — продовжив правитель Фісентії, коли воїнство стихло. — Щоби підтвердити свої добрі наміри не просто звичайними словами, а справжніми та величними діями, я поверну вам те, що колись утратили ваші предки. Борене, підійди!

Вождь зефанійців зробив крок уперед і став навпроти правителя Фісентії. Воїнство затамувало подих та зосередило погляди на головних учасниках урочистого дійства. Ніхто й гадки не мав, що буде далі. Чоловік у червоному взяв у фісентійського воїна якусь скриньку та підійшов з нею до короля.

— Колись Зефанія була гордим королівством з могутнім князем, — проголосив Франд. — Я повертаю вам те, що мої предки забрали у вас.

Франд різким рухом підняв кришку скриньки й дістав звідти символ, якого зефанійці не бачили понад століття. Річ, що ховалась у темряві, та про яку майже забули. Вона стала причиною різних пліток і навіть легенд. Ось тепер ця річ знову опинилася перед очима зефанійців, перед усім відкритим світом. Стара золота корона згаслої династії королів Зефанії зблиснула перед очима присутніх. Франд легко тримав у руках королівський вінець, прикрашений трьома великими смарагдами. Дочекавшись цілковитої тиші, володар гучним голосом оголосив:

— Я, Франд Четвертий, імператор Фісентії, герцог Карлона, покровитель і старший магнус незалежного міста Фортісека, верховний вождь Лігарії, лорд-намісник Терагану, протектор Каргану, проголошую перед вами та Оренсом нового правителя Зефанії, що на

титулі князівства входить у склад Фісентійської імперії, — князя Борена Першого.

Після цих слів король чи, як він себе величав, імператор, поклав корону на голову Борена, що схилився на коліно. Вінець не був важким, однак символізував великий тягар для того, хто нестиме його.

Мало хто, крім Маруса, почув, що Франд оголосив про входження Зефанії до Фісентії — всі голосно вигукували, «Борен Перший!», «Борен Перший!». Народу байдуже, що насправді їх рідний край знову належатиме іншим. Воїнство бачило лише вождя, котрому надали титул князя та прикрасили його голову королівською короною колишніх правителів Зефанії. На цьому щедрість Франда не завершилася. Він передав Борену новий зелений стяг з гербом нового князівства — це була шабля, котру обплітала змія. Воїнство вперше після падіння їхньої столиці відчуло гордість і радість. Невдачі минулого немов провалились у землю. Ніхто не мислив зараз про завтрашні бої, про мечі та списи, стріли й болти, що обірвуть чиєсь життя. Всі немов забули про грізних крихдемців, які вигнали бунтівників з власних земель. Запанував якийсь передчасний тріумф. Лише Марус розумів, що цей тріумф є початком наступного акту трагедії Зефанії — краю, котрий став жертвою великих світу цього. У Зефанійського Змія виникло відчуття, що його народ з вождем не просто так опинилися у цьому місці і зовсім не Оренс привів їх сюди. О ні, це була радше людська хитрість, а не провидіння чи клятий випадок. Маруса не залишала тривожна думка, що хтось керує всією цією війною і цей хтось має мету, яка може змінити увесь Веспер. Жаль, що він, отой хтось, ховається десь глибоко за лаштунками і з'явиться лише в останньому акті цієї вистави.

Розділ I

Новий похід

— Рухайтесь швидше. Ви ж не хочете зганьбити його світлість? — ледь не зриваючи голос, кричав Осбальд.

Крихдемське військо три дні тому покинуло Аргат і рухалося на південь, де його мала очікувати Перша північна крихдемська армія. Шлях вояків пролягав крізь гори до широкої долини між Зефанією і Торнійськими землями. Там їх чекала битва, хоча дехто сподівався, що коли війська двох королівств постануть одне перед одним, їх полководці укладуть мир — хто ж захоче проливати таке море крові?

Крихдемці, які зайшли так глибоко у землі ворога, перебували, незважаючи на недавню перемогу, не у найкращому бойовому дусі. Занадто багато вояків загинуло у тому проклятому краї. Чимало солдатів досі хворіли після взяття Аргата. Ледь не щоночі побратимам доводилося ховати своїх товаришів, яких гарячка забирала у потойбіччя. Могили вкривали їхній шлях на схід, але це не спиняло переможну армію. Їм залишалось якихось п'ять днів до пункту призначення, однак мало хто знав, скільки сміливців доживе до того часу.

Дощі та вітри змінила нестерпна спека. Вода ставала дедалі ціннішим ресурсом, бо майже ніхто не знав, де у цих триклятих горах джерела, а ще менше було сміливців, які б наважилися піти по неї. Харчі починали псуватись, і серед війська наростало невдоволення. Бунтівні землі Зефанії стали для крихдемської армії безмежним океаном, у якому важко знайти поживу для тіла. Тепер з уст солдатів частіше злітало ім'я покійного генерала Асвіна, котрий не раз перечив волі його світлості. Здавалося, що попередження покійника почали збуватися.

— Лейтенанте, прошу вас, не так суворо з ними, ви ж самі відчуваєте на собі та бачите, як зараз усім важко, — пролунало з-за спини Осбальда.

До нього непомітно під'їхав на коні вартовий Ліонель. Його обличчя не видавало емоцій та думок. За всю подорож він не скаржився ні на

що і чимось нагадував монаха, котрий відмовився від благ цивілізації, віддавшись аскетизму. Ліонель пив якомога менше води і часто ділився нею з іншими. Серед його харчів залишилися тільки сухарі, котрих молодий вояк також не шкодував для інших.

— Ви маєте слухність, вартовий. Ця спека погано впливає на мене. Прокляття! Скільки ще вона триватиме! Бо якщо кілька днів — я збожеволюю або й гірше — їхатиму голяка.

— Ні, нам не треба такого видовища, а то ще хтось сплутає вас із прекрасною дівочою, а хіть справа така, що як запалиш, то швидко не погасиш.

— Діву? Хіба лисого ведмедя, — всміхнувся лейтенант.

— За такої спеки солдатам може хтозна-що привидітися, тому краще утриматися від подібного.

Обидва засміялися: Осбальд — гучно та весело, Ліонель — стриманіше. Кілька хвилин вони проїхали у тиші, яку порушив лейтенант:

— Ви часом не помітили, що майор Дейлар став похмурішим, навіть відлюдькуватим. Я не раз спостерігав за ним — у поході рухається мовчки, зосередивши погляд кудись у далечінь, а ввечері вилазить на якусь вершину і дивиться на південний схід. Окрім того, він майже не всміхається. Пам'ятаю, яка чудова усмішка прикрашала його обличчя, коли він лише почав нами керувати, а тепер вона кудись зникла. Ба, навіть його товариш — віконт Брандіна — не може змусити майора сміятися.

Ліонель кивнув головою. Він теж помітив певні зміни у поведінці Дейлара, однак чужинця насправді мало хто знав. Може, це його справжній характер почав проявлятися? Проте нічого дивного у поведінці майора не вбачали, бо реалії війни часто змінюють людину або відкривають у ній те, що ховалося десь глибоко. Ні відвага, ні розум не врятують від впливу жорстокості війни.

Тим часом Дейлар самотньо їхав попереду своїх вояків. Його свідомість заповнили думки про рідний край. Серце краялося від переживань, адже лише тепер він усвідомив, які жахіття відбувалися та, може, і далі тривають у Долині. Можливо, його вірні піддані все ще обороняються у лісах, старих замках і маєтках, зберігаючи відданість

своєму принципіві. Прапор фратрії, мабуть, досі висить у їхніх залах і таборах, він ще може здійнятися й над Великим Гніздом.

Як його бісило власне безсилля! Юнак перебував за добрих півтисячі миль, а то й більше від рідного краю, де відстоював інтереси правителя, котрого ніколи не бачив, та королівства, яке не так уже й добре знав. Достатньо було слова батька — і він залишив столицю рідної фратрії та вирушив у невідомі землі, що розляглися за горами. Більшість могли назвати його боягузом, проте тепер перед ним постав новий світ. Можливо, саме тут він зможе знайти допомогу та повернутися до фратрії Орлів? Але коли це станеться? І чи взагалі доля приготувала для нього такий розвиток подій? Дейлар не знав відповідей, але відчував, що ще побачить рідну Долину. Однак зараз він повинен вижити у цій безглуздій, до кінця не зрозумілій і прикрій війні, кінець якої оповитий туманом майбутнього.

Надвечір військо зупинилося на нічліг у долині поблизу струмка, що збігав з недалеких гір. Усім було байдуже, чи добра це вода та чи можна її пити. Саме дзюркотіння струмка манило втомлених воїнів, і всі кинулися набирати кришталево чисту, прохолодну воду. Спраглих було стільки, що здавалося, ніби вони вип'ють увесь струмок. За якусь годину, коли зорі й місяць засяяли на небі, Дейлар теж підійшов до струмка набрати води. Добре вмившись, юнак відчув приплив нових сил після втомливого дня.

Набравши повну флягу води, він зустрівся з полковником Шарлоном, який у супроводі двох солдатів та зброєносця також підійшов до струмка. Полковник набрав води у флягу і зробив довгий ковток з неї.

— Гірська вода завжди має приємний смак, чи вам так не здається, Дейларе?

— Цілком з вами згідний, проте вода цього струмка може містити чимало нечистот і небезпек для людини, — відповів юнак.

— А й справді. Проте коли спека скоряє людину, особливо після такого виснажливого дня, хіба вона не кинеться на воду, як голодний звір на їжу?

Дейлар кивнув. Спрага дошкуляла йому, однак роки тренувань і самоконтролю завжди давали хлопцеві змогу втримуватися від задоволення примітивних інстинктів. Він намагався залишатися

гідним представником свого роду. Хоча хто тут знав про його рід? Дейлар був самотнім представником усієї Долини Рогу в цьому великому, чужому світі. Юнак знайшов нових друзів та певне заняття, проте думки про батьківський край не покидали його. Обличчя рідних і давніх друзів інколи з'являлись у його снах і немов тягнули назад, на батьківщину. Але Дейлар знав — ще рано. Та й який сенс повертатися назад без підмоги?

— Дейларе, мені якось незручно вас просити, однак усе ж запитаю. Чи не бажаєте ви здійснити зі мною прогулянку до гір? Тут зовсім поряд є одне місце, яке просто мушу провідати.

— Радо приєднаюся до вас. Тим більше, вже майже настала ніч, вам може знадобиться ще один меч.

— За власну безпеку переживаю найменше. Зі мною підуть два солдати та зброносець. У вас я бачу того, з ким можу поділитися думками й історіями з мого минулого. Отже, складете мені компанію?

— Чому ж ні? Бесіда та прогулянка є хорошим зіллям для сну, — весело відповів хлопець.

Вони рушили до скель, їхній ескорт ішов позаду. Ні старий вояка, ні юнак не мовили жодного слова. На обличчі полковника можна було прочитати, як він збирається з думками і прагне щось розповісти. Однак темрява приховала його хвилювання, лише голос дещо видав невпевненість Шарлона:

— Я не вперше у Зефанії. Багато років тому, коли наш король завойовував її, я був звичайним лейтенантом і часто опинявся за крок до загибелі. Одяг прикриває більшість моїх шрамів, а їх, повірте, у мене вдосталь. Пригадую, зефанійці прийняли нас добре. Коли Фісентія панувала над цими землями, то в усіх містах були численні гарнізони. Королю доводилося брати штурмом ледь не кожну вежу, не те що місто. Тоді Зефанію прозвали південною фортецею Фісентії. На диво мало зефанійців перебувало у лавах фісентійського війська, тому, напевно, люди ставилися до нас непогано. Цього разу все інакше. У нас вбачають загарбників, і ми пролили до біса зефанійської крові. Боюся навіть уявити, чи хтось повернеться в Аргат чи Арен-Хайн, чи, може, ті міста залишаться прикрими пам'ятками людської войовничості... — Шарлон відкоркував флягу і ковтнув води. — Тепер у нас бачать ворогів, але Фісентія ще відкриє своє справжнє жорстоке

обличчя. Однак давайте повернемося до мого минулого. Коли я вперше був у Зефанії, неподалік від цього місця, де ми розбили табір на нічліг, відбулася битва. Наші загони зійшлись у славному й кривавому бою з фісентійцями. Усі воїни були настільки вправними, що ніхто не міг перемогти. До кінця не пам'ятаю, що тоді трапилось, однак якимось дивним чином я знепритомнів. Не подумайте, юначе, що страх став причиною цього, о ні. Мене щось збило з ніг та відкинуло до скелі в кущі. На моє щастя, там не було змії чи отруйних комах, — усміхнувся полковник. — Я пролежав без пам'яті кілька годин і прокинувся, коли настали сутінки. Навколо стояла мертва тиша, яку порушував лише вітер, що то здіймався, то вщухав. Вибравшись із кущів, я побачив навколо тіла убитих солдатів. Море мертвих крихдемців та фісентійців лежало перед моїми ногами. Кров забарвила мої чоботи, а сморід проник у легені. Жодного живого не бачив. Я був один — самотній серед гір та мертвих — жахливе відчуття.

— Справді жахливе, — підтвердив Дейлар.

— Отож. Однак інколи серед живих почуваєшся значно самотніше. Отже, я почав блукати полем мертвих. Сутінки невпинно пророкували настання ночі, й усе вказувало на те, що вона буде чорнішою за сажу. Повітря ставало дедалі холоднішим, проте я не боявся замерзнути до смерті, бо була весна, хоча холод міг стати, щонайменше, причиною якоїсь хвороби. А серед гір важко знайти знахаря чи цілителя. Добру годину я тримав курс уперед, не знаючи, куди йду. Аж поки мої очі не розгледіли підйом у гори. Він виглядав, наче створений людськими руками, і я припустив, що десь угорі може бути невеличкий хутір, а можливо, навіть маленьке поселення. Звичайно, я був ворогом, однак часто прості люди значно добріші до інших, аніж, скажімо, міщани. Хто знає, може, мене впустили б переночувати на соломі у хліві. Насправді я вважав: якщо і знайду якусь халупу, то вона виявиться порожньою. Підйом у гори тривав недовго, і я опинився у дивній місцині — воістину магичній. Спочатку мені здалося, що то ілюзія чи виснаження мого тіла грають зі мною в якусь божевільну гру. Проте очі й свідомість мені не брехали. Я опинився на невеличкій галявині, зарослій кущами та зрідка — деревами. Посередині галявини побачив залишки якоїсь споруди з мармуровими колонами, а неподалік — напівзруйновану будівлю, радше хатину. Коли наблизився та розгледів

споруду з колонами, у мене виникла думка, що то руїни давніх часів, тих, коли Крихдема ще не було і тут правили древні народи. Наступним припущенням стало те, що це був своєрідний вівтар. Далі мені виявилось важче думати, бо втома починала брати гору. Прямуючи до зруйнованої будівлі, я помітив дивне деревце, що росло поряд з вівтарем. Деревце здавалося зовсім сухим і наче мертвим. Не знаю чому, але через це мені стало сумно. За звичайних обставин я не звернув би на нього уваги, проте вся моя сутність почала кричати мені й наказувати полити дерево. Води у мене залишалось обмаль, однак поряд з підйомом до цієї місцини протікав струмок. Я вирішив, що за ніч не згину від спраги, тому вилив геть усе з фляги під нещасне дерево, знаючи, що то марна трата води. У хатині вмовстився на якісь старій соломі й одразу ж заснув. Прокинувся десь перед обідом. Усе тіло нило, однак я не відчував ознак якоїсь хвороби, і це вже трохи підбадьорило мене. Але почав бурчати живіт. Уже майже добу, як я не їв, а ще як згадав, що не знаю, куди йти, то ледь не закричав од безпорадності. Вийшовши з хатини, я вже хотів розпочати сходження донизу, однак щось мене стримало. Заполонило дивне відчуття, близьке до страху чи божевілля. Я подумав, що то якась мара, проте ні. На вівтарі я побачив хліб і сир, котрі виявилися справжніми. Довго не вагаючись, розпочав трапезу. Поки їв, то помітив, що деревце, котре полив учора, вкрилося зеленим листям. Ніколи не чув про такі дерева, тому підійшов ближче, щоб розглянути його. Деревце виглядало живим та цілком здоровим. Раптом я почув позаду шум вітру, різко повернувся та побачив, що вітер приніс клапоть пергаменту, котрий упав на вівтар. Обережно наблизившись, уздрів, що на тому клапті зображена карта місцевості та шлях руху мого війська. Знаєте, таке могло трапитись у казці, але аж ніяк не в моєму житті. Я ледь не пустив сльозу, проте тривожні відчуття не залишали мене. Можливо, з мене так жорстоко знущаються фісентійці чи зефанійці? Хтозна. Проте я не дав страху чи паніці підкорити мене. Узнявши хліб та сир, розпочав спуск у долину. До кінця дня я догнав своє військо. Усі розпитували про моє зникнення, проте я розповів їм лише про втрату пам'яті. До кінця тієї військової кампанії моїх думок не покидала та містерія.

— Захоплива історія... — протягнув Дейлар. — Але ж із часом ви розгадали загадку, чи не так?

Полковник усміхнувся та відповів:

— Ледь не відразу після повернення із Зефанії. Хоча, зізнаюся, довелося провести кілька безсонних ночей у бібліотеках Монтеня-Архонтського. І саме однієї такої ночі я натрапив на старий фоліант, у якому йшлося про історію афенів.

— Афенів? Ніколи не чув про них... — здивовано сказав Дейлар.

— У цьому нічого дивного. Про них знають зазвичай лише у колі вчених — фахівців з давньої історії. Афени — древній нарід, який проживав на узбережжі Крихдему. Вони були добрими моряками й купцями, воїнами та ковалями. Їхню зброю вважали однією з найкращих у давню епоху. Справді славний нарід, однак у нашому світі процвітання і блаженство не можуть тривати вічно. Першою хмарою, що сповіщала занепад, стало роз'єднання афенів. Чимала кількість їх вирушила на схід, у глиб сучасного Крихдему, і десь там розчинилася серед місцевого люду. Однак відбиток їхньої подорожі залишився тут. Я вважаю, що будівлі, на руїни яких тоді надибав, звели афени.

— Припущення цікаве, але як воно стосується вашої попередньої оповіді? — спитав Дейлар.

— Саме у книжці про афенів я натрапив на описи їхніх вірувань. Вони були язичниками та вірили у невід'ємне співіснування нашого світу зі світом невідомого. Вони вірили у те, що кожна місцина мала духа чи божка, котрий опікувався нею, ба більше, обороняв її від чужинців. Афени не вірили в Бонра чи Оренса, проте коріння вірувань у єдиного бога в них спостерігалось. Крім того, на вершині пантеону стояв Творець — Рекатор. Описи їхніх вірувань наштотували мене на думку — а що, як усі народи вірять в одне божество, просто воно являлось їм у різних подобах і кожний вибирав сам шлях служіння йому? Що якщо ті ж самі духи чи божки є проявом вищого Творця, сутність котрого нам до кінця не пізнати? Єретичні думки... — сам до себе всміхнувся полковник. — Але в цьому щось є. Так ось, прочитавши про їхні вірування, я збагнув, що натрапив у Зефанії на місцевого духа. Я ще не знав, на котрого, проте розпочав завзяті пошуки, а радше придбання та читання старих фоліантів. Мені довелося скупити геть усе у Крихдемі, що було присвячене Зефанії, навіть замовляв із Фісентії і Тристера книжки та літописи. Ех, веселі

були ночі, котрі привели мене до відповіді, яку я так жадібно шукав. Виявилося, що я зустрівся з гірським духом плодючості. Він не має конкретної форми, але найчастіше постає перед людьми у формі сухого куща чи дерева, таким чином випробовуючи їхню доброту та співчуття. Хто проходить випробування, той отримує благословення й підтримку духа на його території, а такий дар на чужині не завадить.

Юнак не знав, що й думати. Розповідь полковника заінтригувала, однак він міг повірити в надприродне у своїх землях, а ось у цьому світі Дейлар не чув про таке. Хоча з ним одного разу стався дивний випадок, коли час зупинився і хлопець залишився сам на сам з таємничим воїном із братства Лібіта.

Наступні кілька хвилин співрозмовники йшли мовчки, аж поки стежка не привела їх до краю невеличкої галявини, ледь освітленої місяцем. Полковник зупинив супроводжуваних їх вояків та продовжив свій шлях із Дейларом, аж поки перед ними у місячному сяйві не відкрилися старовинні руїни. Тут здіймалися величні мармурові колони, нагадуючи про здібності майстрів давньої епохи. Вони були схожими на ті, які Дейлар бачив у старому Перенділі, лише ці менші за розмірами.

Порожній вівтар стояв самотньо біля підніжжя колон. Дейлару не важко було уявити жерця, котрий колись відправляв ритуал тут, а тепер це лише пам'ятка забутих часів, про які мало хто що знає. При місячному сяйві хлопець помітив стерті часом символи і, можливо, написи, однак вони були нерозбірливі.

— Та це те саме місце? — запитав Дейлар.

— Саме так. Я щоразу, коли відвідував Зефанію, бував тут, поливав деревце, котре досі росте он там.

Полковник вказував на якесь місце, проте Дейлар не бачив жодного дерева чи куща. Він подумав, чи не збожеволів Шарлон. Тим часом офіцер дістав флягу з водою та почав поливати землю, очевидно, у тому місці, де, як йому здавалося, росло деревце. Юнак вирішив не заважати старому, бо здогадався, що вони мають справу з якоюсь своєрідною ілюзією. Дух проявлявся кожному в різній формі та подібі, й чомусь він вибрав для полковника саме деревце.

Дейлар стояв і спостерігав за діями старого вояки. Легкий нічний вітерець обдував його обличчя, даруючи полегшення після спекотного

дня та виснажливого походу. Він радів нічній прохолоді й темряві, бо нарешті очі могли відпочити від яскравого світла. Дивився на дерева довкола них на галявині й на рештки древньої культури афенів.

Зненацька Дейлар побачив нечіткий силует, який рухався у темряві. Може, важкий день подіяв на його свідомість та викликав якісь видіння. Але ні. Темна пляма почала забарвлюватися світло-зеленим кольором, із кожним кроком її наближення примара набувала людської подоби.

Спочатку дивний феномен бачив лише Дейлар, проте через якусь мить його помітив і старий полковник. Людиноподібний силует зупинився за крок від юнака та підняв кінцівку, немов вітаючись. Від несподіванки та страху Дейлара геть паралізувало, він не знав що робити. «Що це таке?» — подумки запитав хлопець.

— Це дух плодючості, — велично промовив Шарлон.

— Ви його також бачите?

— Так, і вперше у такій подобі, проте, поза сумнівом, це він! — відповів полковник.

Дух не мав ані очей, ані рота чи носа, проте Дейлару здалося, що створіння розглядає його. Юнак, заспокоївшись, не зводив погляду, наче заворожений, із покровителя цієї місцини. Зв'язок з реальністю увірвався, навколишні предмети швидко зарухалися. Поява дивного марева уже не викликала страху. Хлопець не відчував жодної загрози, навпаки, з кожною миттю йому ставало все цікавіше.

Поволі Дейлар почав здогадуватися, що означають дивні зображення, які дух творив, можливо, лише в його уяві. Ставало очевидним — дух прагнув показати йому історію своїх володінь. Юнак бачив, як ці місця були вільними від людей, тоді дух жив у спокої і гармонії з природою. Поява перших людей викликала у нього дитячу цікавість і, на щастя, люди виявилися добрими. Їх прибуло чимало — дорослі й малі, жінки й чоловіки. Люди проявляли неабияку шану духу і ставилися до нього майже як до божества. Саме вони звели той вівтар з колонами, рештки якого пережили століття. Перші люди пробули тут недовго, проте їхня присутність звеселила та принесла певну втіху духові. Вони покинули місцину так швидко й раптово, як і прибули. Але духові не довелося довго чекати на прибуття нових людей.

Із заходу прибули сотні озброєних, закутих у метал вершників. У духа відразу виникла підозра про недобрі наміри прибульців, тому він вирішив не являтися їм у своїй подобі. Натомість спостерігав за небажаними гостями. Певного дня вони відшукали його таємну галявину та, побачивши вівтар і колони, умить збожеволіли. Воїни намагалися зруйнувати святині, однак дух перешкодив їм. Силою вітру він викинув ворогів з галявини та жбурляв у них кульовими блискавками. У розпачі й страху ці неприємні вершники втекли з його володінь. Вони так і не збагнули, що сталося того дня, й більше не з'являлися поряд з галявиною.

Потім настали роки тиші й самотності. Дикі звірі були єдиними відвідувачами гір і галявини. Дух не боявся за свою домівку, інколи він вирушав до інших створінь свого роду. Подорожі тривали кілька днів, однак такі зустрічі були варті того. Він приятелював з усіма гірськими духами в радіусі двох сотень миль. Проте одного дня спокою настав кінець: люди знову почали масово проникати у гори. Вони зводили свої домівки і нещадно вирубували дерева, полювали на тварин та скошували густу траву. Дух, немов могутній дуб, приріс до своєї галявини й відганяв непроханих гостей, особливо тих, хто приходив із сокирою в руках. Він настільки залякав місцевий люд, що той боявся навіть наближатися до стежки, яка вела до галявини. Хоча через деякий час кілька людей наважилися піднятися у гори та принесли дари. Духові це сподобалось, і він вирішив дати людям шанс. Роками мешканці навколишніх поселень ішли до нього з дарами, а він віддячував їм урожаєм та доброю погодою.

Одного разу дух знову вирушив у гості до далекого родича, однак не знайшов того. Дух розгубився, бо ніколи раніше його родич не покидав свого лігва. Тоді дух вирушив до іншого родича і теж не знайшов його. Провідавши з десятків місць, не зміг розшукати нікого зі свого роду. Дух побачив лише сліди руйнувань, учинених, поза сумнівом, руками людей. У жалю та смутку він повернувся до своєї галявини і став оберігати її як найцінніший скарб.

Дейлар побачив власними очима, а радше у своїй голові, сумну історію захисника цієї місцини. Йому стало прикро за людський рід, який так віроломно винищив цих добрих створінь. Певною мірою, дух був таким же самотнім, як і юнак у цьому світі. Можливо, саме ця

обставина спонукала духа з'явитися перед хлопцем у своїй подобі. Дух простягнув руку до юнака і вказав на перстень, який блиснув на пальці хлопця. Дейлар підняв руку та показав персня духові, запитавши:

— Тебе цікавить, звідки у мене цей перстень?

Дух кивнув.

— Від наяди, — відповів Дейлар. — Там за горами, точніше, за високими горами. Вищими за ці, майже непрохідними... — додав юнак, відчувши необхідність пояснити більше.

Дух яскраво засяяв від радощів. Галявину заповонило незвичне сяйво, засліплюючи юнака та полковника. За мить воно зникло, дух підняв праву руку, в якій з'явилася кругла світла кулька, котра дуже швидко перетворилася на перстень, зроблений із невідомого сірого матеріалу.

«Один раз. Блискавка. Куля. Після, перстень — непотріб», — пролунали у голові Дейлара не зовсім зрозумілі слова. Дух простягнув персня хлопцеві. Той прийняв дарунок таємничого створіння та одягнув на мізинець лівої руки.

Після цього дух на кілька хвилин зник у лісових нетрях. Повернувшись, він наблизився до полковника й передав йому старовинного меча, який, незважаючи на свій вік, не втратив міцність та гостроту. Відійшовши від людей, дух злетів над землею і розчинився у повітрі.

— Куди це він? — вражено спитав полковник.

— До своїх далеких родичів, — упевнено відповів юнак.

Полковник оглядав меч, такого він ще зроду не бачив. Справжній витвір мистецтва, безцінний подарунок доброго духа. Однак не лише дарунок вразив старого воїна, зацікавили й пояснення Дейлара про його батьківщину. Може, юнак міркував, що його розмова з духом відбувалася тільки в їхній свідомості, проте Шарлон добре почув слова майора. У старого воїна виникла певна підозра, яка межувала з божевільним припущенням, котре, однак, мало достатньо підстав для того, щоб виявитися правдою.

— Юначе, а нагадайте мені — звідки ви?

— З Белліградору, — відповів без роздумів Дейлар, хоча таке питання застало його зненацька.

— Точніше, з якого краю чи міста, бо ви ніколи не говорили, а я ніколи не питав.

Дейлар не знав, що відповісти. Сказати, що він зі столиці, буде чистою брехнею, яку відразу ж розкриють, а назв провінцій чи малих містечок юнак не міг пригадати. Казав же Карлайн підготуватися до такого можливого випадку, а він знехтував порадою мудрого наставника.

— Не треба брехати, — мовив Шарлон, помітивши вагання хлопця. — Як же я раніше не здогадався? Ви, поза сумнівом, загірець.

— Загірець? — збентежено запитав Дейлар.

— Благословенний нарід, який мешкає за східними горами у таємній долині. Нарід, котрий довше за будь-якого смертного живе у цих краях і не знає хвороб та смутку. Про загірців ходило чимало легенд, більшість із них забуті, проте є ще люди, котрі пам'ятають їх. Тисяча чортів! Дейларе, ви є ним, що б не говорили, я не повірю у те, що ви не загірець. Навіть не намагайтеся.

Юнак поглянув на полковника і зауважив у його очах блиск, якого раніше не бачив жодного разу. Перед ним стояв не старий воїн, котрий побував на багатьох війнах, отримав чимало ран та не вірив у небиліці, а радше дитина, яка прагне побачити героїв казок чи зустрітися з ними. Хіба він може відняти у людини нагоду зустріти щось незвичне у світі, повному горя та сірості?

— Ви маєте слухність, я прибув з-за гір. Проте так ми себе не називаємо. Полковнику, прошу вас, не говоріть про це іншим, принаймні без моєї згоди. Настане час, і я повідаю вам історію мого життя та причини мого перебування у цих землях. А наразі, будь-ласка, не розпитуйте мене, я ще не готовий до цього.

— Дякую вам за довіру, це велика честь. Я виконаю ваше бажання і готовий почекати, щоб почути вашу історію й дещо про ваш край. Признаюся, побачивши вас уперше, розгледів у вашій особі не від цього світу. Тому будьте спокійні, ваша таємниця в надійних руках чи радше губах, — розсміявся Шарлон.

— Я вам довіряю, — промовив юнак, потиснувши правицю полковника.

Приятелі повернулися до табору в доброму гуморі, розмовляючи про буденність мирного життя та війни. Зустріч із дивовижним духом

додала їм упевненості у своїх силах. І ця зустріч мала ще один добрий результат — тепер у цьому світі була ще одна людина, котра дещо знала про походження Дейлара. Юнак бажав розповісти полковнику свою історію, однак вирішив не поспішати — на все свій час...

Розділ II

Вітер війни

Сталь кувалася в кузнях, стріли влучали у солом'яні мішені, коні іржали, а воїни тамували страх випивкою та співами. Табір готувався до битви, що могла відбутися з дня на день. Друга північна армія Крихдему стояла тут табором уже тиждень. Вояки чекали ворога, але ще більше вони очікували з'єднання з Першою армією, бо тоді вся потуга північного Крихдему зможе зійтись у рівному бою зі сорокатисячним військом Фісентії.

Розвідники доповідали, що фісентійці зовсім поруч і скоро стануть табором десь поряд з невеликою рікою, що пронизувала долину. Місце бою здавалося далеко не найкращим — зліва від табору ріка, а справа — болотисте озерце. Мокрий буде бій, і, напевно, той, хто відчує на собі воду, відразу впаде у неї, стікаючи кров'ю. Це прекрасно усвідомлював старший син короля Крихдему — принц Дунстан. Він рідко брав участь у боях і ще рідше ставав їх свідком, бо не любив насильство. Звичайно, принц усвідомлював необхідність застосування сили у деяких ситуаціях, проте якомога довше ухилявся від зайвої жорстокості. Його стихією була дипломатія в суміші з інтригами та шпигунством. Не раз Дунстан сам, під виглядом жебрака чи вуличного музики, проникав у таємниці, про які корона не мала навіть найменшої гадки, бо його світлість усвідомив змалечку одну істину жорстокого життя — чим гірше й бідніше ти виглядаєш, тим менше є кому до тебе діла. Легковажні можновладці або чиновники у присутності музики чи жебрака могли дозволити собі бовкнути про якісь змови або потенційні зради. Хто міг подумати, що якийсь нечупара з лютнею в руках зможе нашкодити такому величному, майже недосяжному баронові чи графу? Принц став настільки спритним у зміні зовнішності, що буквально за короткий час міг перетворити себе на простодушного селянина чи невдачу-купця. Його таланти часто ставали у пригоді під час дипломатичних місій, у складі яких вельможа під чужим іменем вирушав у сусідні королівства. Звичайний люд завжди любив скаржитися на своїх правителів, бо серед їхніх слів було

більше наклепів, аніж правди, однак розсудливий розум Дунстана давав йому змогу витягнути з різних небилиць зерно істини, що часто виростало у плодоносне дерево знань.

Не так давно, за дивним збігом обставин, Дунстан разом із вентійцями — агентами таємної служби Крихдему, опинився якраз у Фісентії. Якимось чином випадок чи то доля занесли принца до південного міста Райгарда, де він зіткнувся із жахливим світом місцевих убивць та злодіїв. Дунстан шукав відомостей про зв'язок Фісентії з Азальською імперією, але нічого суттєвого, крім неприємностей на свою голову, не знайшов. Хоча кілька дрібних фактів, які йому вдалося здобути, давали усі підстави підозрювати Велику імперію півдня у таємних перемовинах з недоімперією півночі. На жаль, принцу не вдалося довідатися більше, бо місцеві злодії запідозрили, що Дунстан — не звичайний купець і вирішили здати його місцевій владі за добрячу винагороду. На щастя, принц вчасно втік з ворожого королівства і без значних труднощів повернувся до рідного краю.

Дунстан на власні очі бачив армію Фісентії. Грізне, з новою зброєю й у сталевих латах, військо крокувало на південь. Ба більше, він чув, що сам король чи, як він себе величає, — імператор особисто керуватиме кампанією. Звичайно, ці звістки непокоїли, бо там, де правитель Фісентії, там і п'ять Шипів трону — найвправніші убивці та охоронці королівства. Не раз Шипи вирушали у глибокий тил, де їхній ворог відчував повну безпеку, а тим часом холонокровні головорізи швидко убивали, проливаючи море крові. Ймовірна майбутня діяльність цих умілих убивць ставила під загрозу життя будь-якого крихдемського воєначальника чи можновладця. Те, що ворог використовував професійних головорізів, вимагало дотримання у таборі суворого порядку, бо навіть маленька тріщина може з часом розширитись і перетворитися на провалля, яке поглине усе добре, що звели люди.

Принц нетерпляче очікував прибуття із Зефанії підкріплення, незважаючи на те, що зустріч з молодшим братом може виявитися неабияк складною. Він любив Елара, однак не міг терпіти деякі риси його характеру. Дунстан добре знав, як брата часто охоплює лютя, котра стає причиною різних нещасть. Попри здобуту перемогу й

завоювання нових земель, кампанія у Зефанії виявилася не зовсім удаюю, адже втрата чималої кількості війська та кількох провідних офіцерів може відобразитися на подальшій війні з Фісентією. На відміну від Елара, Дунстан добре усвідомлював небезпеку майбутньої війни.

І ось, нарешті, зі заходу, у світлі сонця, що ховалося за горизонт, вигулькнули темні обриси військових підрозділів, які повільно просувалися уперед. Наближався принц Елар зі своїм військом.

— Приготуйтеся прийняти наших побратимів, — наказав Дунстан одному з ад'ютантів.

Сам принц повернувся назад до намету, очікуючи брата. Вони не бачилися давно, напевно, рік, а то й більше тому. Дунстан узагалі рідко затримувався на одному місці: мандрі заповняли весь його вільний час. Сама лише думка про те, що він стане королем і до кінця життя приклеїться до трону в Штатгарді, мало тішила вельможу. Проте який у нього вибір? Віддати корону Елару — це божевілля, яке усвідомлювали Дунстан і батько. Тому почуття обов'язку перед королівством долало власні примхи та бажання.

До намету Елар під'їхав у супроводі ад'ютанта і вартових. Принц зіскочив з коня та у добромуморі увійшов досередини.

— Брате, радий тебе бачити, шкода, що за такої нагоди... — бадьоро промовив Елар.

— І я радий, — відповів Дунстан, обійнявши брата.

— Бачу, мені поталанило прийти швидше за ворога.

— Буквально на день, може, трохи більше.

— І які сили проти нас виставить Фісентія? Поза сумнівом, тобі це відомо. Ти ж у нас неабиякий шпигун, — весело запитав Елар, зручно розмістившись в одному з крісел.

— Не менше сорока тисяч.

— А скільки у нас? — байдуже спитав Елар.

— Близько тридцяти.

— Стоп, як це у нас менше? Такого не може бути! Невже батько вислав на бій з вічним ворогом так мало вояків? А як же резерв? У нас на півночі ще до двадцяти тисяч солдатів можна зібрати... — занепокоївся принц.

— Можна зібрати, однак хто оборонятиме міста у разі нашої невдачі? У нас максимум, наразі. Якби ти був обачнішим у Зефанії, наші сили були б майже рівними.

— На що це натякаєш, брате? — спалахнув Елар, підвівшись.

— На твою бездарність, — суворо відповів Дунстан.

— Я захопив Зефанію за якихось два тижні, а ти десь вештався, поки не прибув сюди.

— Так, захопив, але якою ціною? Ти втратив майже третину війська. Цих жертв можна було уникнути...

— Та що ти знаєш?! Тебе там не було, — гостро відрізав Елар.

— Там був генерал Асвін, а його думці я завжди довіряв.

Елар не знав, що відповісти, бо відчував якусь вину за смерть старого воєначальника.

— У твоєму війську — суцільний хаос. Ти втратив купу офіцерів і дворян у цих безглузвих облогах. Номінував якогось юнака майором своєї особистої варти, наперекір звичаям. А той, своєю чергою, вбив сина графа, до того ж єдиного спадкоємця графства Рундона! — провадив далі Дунстан.

— Цей хлопець урятував мені життя. А Тейлон був дурнем. Він підняв на майора руку під час бою. То чого він мав чекати — слухняно підставленої шиї? І правильно зробив, що убив заколотника. Графи Рундона останнім часом забагато собі дозволяють.

— Нехай, я навіть з тобою тут можу погодитись, але призначити якогось незнайомця керівником варти — це занадто. Та бог з ним... А чому ти не прислухався до поради покійного Асвіна про те, щоб не ставити в авангард пролентців? Ти ж пішов наперекір здоровому глузду.

— І дуже шкодую, — спокійно відповів Елар.

— Твій смуток не поверне синів матерям. Маємо те, що маємо, — дещо заспокоївшись, сказав Дунстан. — Фісентійці зовсім поруч, і скоро розпочнеться перша битва. За наказом батька я керую усім військом, — брат вручив листа Елару. — Ти будеш моїм радником, керівництвом бою не займатимешся.

— Як це так? — обурено спитав принц. — Я завжди керував своїми людьми у боях і тепер також вимагаю цього.

— Ні. Цього разу — ні. Ціна невдачі надто висока. Якщо фісентійці прорвуться до наших кордонів, може розпочатися така велика війна, якої Веспер ще не знав. З півдня ударить Азальська імперія, армія якої зараз на півночі налічує ледь не добру сотню тисяч воїнів, а ще ж їхній флот. До них приєднається Південний Трістер, і тоді ми опинимося в оточенні ворогів. Аскела зараз ослаблена, якщо вони зможуть виставити хоча би десять тисяч воїнів, то буде добре. Белліградор ще має чим оборонятись, а Катена збереже вірність союзу, проте військ багато не вишлють, бо захищатимуть свої міста й замки, тим більше, у горах їм значно легше відбиватися та домовлятися. Якщо не помиляюся, доньку теперішнього правителя хочуть видати за одного азальського князя, тому Катена у поближній перспективі може стати частиною Південної імперії. Камбрезія не допоможе нам, бо досі оговтується після громадянської війни та вигнання ворогів за межі своїх земель, однак і їхні сусіди не наважаться на них напасти. Північний Трістер опиниться в оточенні Фісентії та Фрігурії і також не зможе підтримати нас у боротьбі.

— А Сакрас? — спитав Елар.

— А, старий добрий Сакрас... Славне королівство, проте з поганими королями. Вони може й охоче долучилися б до нас, проте не втрутяться. Їхній король має чимало клопотів, та й Фрігурія після отриманої рани готується до помсти. Усі великі острови, що південніше Аскели, вже присягли на вірність азальцям. Нолава та й інші міста-республіки торгуватимуть із усіма учасниками конфлікту, їхні найманці радо вступають до лав противників, хоча вони будь-якої миті можуть перевернутися до протилежної сторони. А Маронське царство — найбільша морська потуга після Північного Трістера на морі, залишиться осторонь, бо конфлікти на великій землі їх не цікавлять. Та й доплисти до них азальському флотові не вдасться так просто. Тож, брате, ми можемо залишитися самотніми у хаосі великої війни, примара якої непокоїть мене. Якщо вистоїмо у цій битві, то принаймні відтермінуємо війну.

— Тривожне ти говориш, проте мені не віриться в усе це, — сказав Елар.

— Сподіваюся, що я помиляюсь, однак фактів більше на користь моїх припущень. Уже тільки чисельність армії Азальської імперії

говорить про те, що вони мусять воювати далі, бо воїнів треба годувати, тим більше, коли вони скуштували трофеїв війни... Мало хто захоче вернутися назад до плуга чи сарая.

— Або до гладкої жінки з виводком дітей, — пожартував Елар.

— Далеко не остання причина, — погодився Дунстан. — Тому в наших руках майбутнє Весперу, і ми повинні бути обачні.

— Мушу з тобою погодитися, брате. Я не мислив так далеко чи глибоко. Розумієш, мені подавай битви й походи, політика завжди кудись утікала від мене.

— Тому ми й брати, щоб доповнювати один одного при потребі, — добродушно сказав Дунстан.

Брати попрощались. Елар вийшов з намету й попрямував до свого коня. Не встиг він стрибнути у сідло, як зненацька звідкись із півночі донеслися гучні звуки бойових сурм. Ворог наближався, але він залишався ще схованим за пагорбами.

— Подейкують, їх стільки, що у нас бракне болтів на них, — сказав Брайвен, згадавши розмову з одним розвідником, з яким познайомився, поки принци спілкувались у наметі.

— Зате в нас удосталь мечів та списів, які прагнуть ворожої крові, — заперечив Елар.

— Але чи буде кому тими мечами та списами вправлятися? — запитав Дунстан, який також вийшов зі свого намету.

Розвідники доповіли, що грізне фісентійське військо стало табором на півночі, неподалік ріки. З настанням темряви крихдемці побачили вдалині безліч вогнів, які освітлювали табір противника. Спалося цієї ночі неспокійно, бо всі добре усвідомлювали, що новий день принесе багатьом каліцтва або смерть. А вітер продовжував дути з півночі й дедалі дужчав, зриваючи подекуди прапори Крихдему й кидаючи їх на землю.

Розділ III

Королівська кров

Дейлар прокинувся раніше ніж зазвичай. Перші промені сонця ще не сягнули землі, як хлопець уже стояв на краю табору і вдивлявся на північ. Десь, зовсім недалеко, численний та сильний ворог готувався до кривавої битви. Чи вистачить йому наснаги й спритності, щоб вижити у нових боях? Дейлар не мав відповіді на це питання та підсвідомо боявся, що невдовзі його тіло лежатиме на полі битви, забуте й понівечене. Але ще більший сум огортав юнака від усвідомлення того, що у випадку його загибелі в цих землях нікому буде помститися за нещастя власної фратрії. Дейлар уже не раз ходив над прірвою небуття, і йому завжди таланило, хоча він добре знав, що так триватиме не вічно, бо доля часто є непередбачуваною та жорстокою. Тому хлопець вирішив, що сьогоднішня битва буде останньою для нього в цьому непривітному світі. Йому пора додому. І нехай Дейлар виявиться останнім повстанцем або месником, який згине чи переможе, однак кінець свого шляху він бажає знайти у рідній землі.

— Не вдається поспати перед великим боєм? — пролунав знайомий голос позаду.

— Навпаки, якраз добре виспався, — радісно відповів Дейлар, упізнавши Ейлін, звично одягнуту в чоловічий одяг.

— А я рідко сплю перед великими битвами. Постійно думаю про батька, який може залишитися самотнім.

— То навіщо ти приїхала сюди?

— Я знаю, що дещо легковажна, зважаючи на те, що війна забрала двох братів, однак вона мене кличе. Мені хочеться бути тут, боротися за рідне королівство і гнати геть ворогів. Бачити страх в очах супротивників та чути їхній плач. Не подумай, що я жорстока, проте коли відчуваю, що дію справедливо, тоді не чекай від мене жалю.

— Іншого я й подумати не міг, — усміхнувся юнак.

— Цікаве поле битви у нас. Поряд ріка, болото, озеро, — змінила тему Ейлін.

— А що тут цікавого? Я бачу лише можливі додаткові труднощі для нас.

— Якщо бій піде не за планом. А так, то тут полководці більше покладатимуться на власні здібності й удачу. Сили у нас нерівні, бракує добрих десять тисяч вояків. Хоча ходом битви керуватиме принц Дунстан, а він неабиякий хитрун. Вигадає щось таке, що змусить ворога повернутися туди, звідки прийшов.

— Надіюся, що так і буде, але нам все одно доведеться добряче попідтніти, — додав Дейлар.

Збоку пролунав тупіт копит, і до співрозмовників наблизилися десятеро вершників на чолі з Лотарем.

— Дейларе, не очікував побачити тебе тут... — мовив весело віконт.

— А я не сподівався так рано побачити тебе. Зазвичай, ти до обіду спиш у наметі, а лише надвечір з'являєшся біля багаття.

— Умієш ти підловити... Не бажаєш приєднатися до нас? І можеш взяти свого товариша з доблесних. Хороший воїн стане нам у пригоді.

— А куди ви прямуєте? — спитав юнак, оглянувши добре закутаних у плащі й каптури вершників.

— Його світлість попросив оглянути болото та озерце.

— Яка саме світлість, їх тепер двоє?

— Так говорити неввічливо, — дещо занепокоєно відповів Лотар.

— Хай там як, я з вами. Дайте мені хвилин п'ять, і я до вас долучуся. Вейлосе, їдеш з нами?

Ейлін глянула на Дейлара і лише схвально кивнула.

— Візьмеш мого запасного коня, — сказала Ейлін, відійшовши з Дейларом убік. — Якась дивна ця розвідка.... Я впевнена, що принц та його люди давно обнишпорили ближні землі, незважаючи на дощі, які кілька днів тому заливали тут усе.

— Ворог також може бути поряд з озером, тому Лотара самого не відпущу.

— Щодо цього я з тобою погоджуюся. А то знову надигає кабана, а рятівника не буде поруч, — голосно розсміялася Ейлін, вдало імітуючи чоловічий голос.

Вони швидко осіддали коней та приєдналися до віконта. Невеликий загін рухався швидко, вояки уважно оглядали болотисту округу, очікуючи якоїсь несподіванки від фісентійців. Новоспечені розвідники

без жодних пригод дісталися до зарослого очеретом озера. Вершники, які супроводжували Лотара, зацікавили Дейлара. Вони не виглядали звичайними монтенськими солдатами. Їхня постава та спосіб їзди верхи свідчили про неабияку вправність. Усю дорогу віконт не сказав ні слова про своїх воїнів. Вода в озері була тиха й каламутна. Вершники разом з Лотарем уважно оглядали навколишні луки, зарості очерету та берег довкола водойми.

— Що ми тут робимо? Крім болота, комарів та неприємного запаху нічого цікавого нема... — звернувся Дейлар до віконта.

— Ми оглядаємо місцевість. А що, як противник зачаївся у болоті й під час бою вдарить по нас звідси? Треба бути до такого готовим.

— Якби він тут був, ми би сюди не дійшли, — вставив Вейлос.

— Тому, напевно, нікого тут нема. Це вже цінна інформація, — наполягав на своєму Лотар.

Дейлар поглянув на незнайомих солдатів, які усамітнилися біля самого краю болота, зарослого очеретом, та про щось балакали між собою. Коли розмова завершилась, один з них рушив у напрямку до віконта.

— Ми йдемо у розвідку через болото, — мовив незнайомиць ствердним тоном.

— За всієї поваги — ви геть з розуму зійшли? Це ж невідоме болото, тут можуть водитися отруйні змії, та й фісентійці неподалік, — майже вигукнув Лотар. — Вибачте мені, однак це якесь божевілля.

— Віконте, ви самі погодилися взяти участь у розвідці, а вона завжди має елемент небезпеки. У кращому випадку ми забруднимо плащі та чоботи, у гіршому — наштотуємося на противника. Тож, нумо до роботи.

Незнайомиць повернувся до своїх побратимів, а віконт разом з Дейларом і Вейлосом, чи то пак Ейлін, залишилися стояти позаду.

— Лотаре, хто це в біса такі? — майже пошепки запитав Дейлар.

— Вентійці — таємна служба нашого королівства. Зазвичай розсудливі й приємні хлопці, проте коли доходить до праці, стають прикрими і сердитими. Не мені їх винуватити, така вже у них робота.

Дейлар нічого не відповів, однак разом із Вейлосом та віконтом приєднався до розвідників. Вентійці витягли з мішків якісь чоботи й дали їм, пояснивши, що це взуття не пропускає воду і в ньому

зручніше рухатись у багнюці. Без вагань усі взули незвичні чоботи та приготувалися до розвідки.

— Ходімо, — промовив вожак вентійців.

Група на чолі з вентійцями рушила крізь очерет і кущі в глиб болотистого й мілкового озерця. Віконт, Дейлар та Ейлін спочатку рухалися дуже боязко, але побачивши упевнену ходу вентійців, вирішили наслідувати їх приклад. За коней вони не переживали, бо залишили їх під охороною двох вартових на березі, однак тривожилися, чи фісентійці часом не натраплять на них. Хоча, коли навколо тебе суцільне болото, якісь кущі та очерет, перестаєш турбуватися про геть усе на світі, навіть про ворога.

Перші промені сонця сягнули поверхні тихого озера. Розвідка тривала спокійно та без турбот. Скільки разів трійця заледве не впала обличчям у болото! Вентійці ж були настільки спритними, що Дейлару спало на думку: ці шпигуни живуть у багнюці.

Болото заселяли різноманітні птахи. Сукупність їхніх гнізд нагадувала свого роду міста, які розвідникам доводилось обачно обминати, щоб не здійняти у повітря таку величезну кількість птаства. Поволі вони досягнули майже кінця болота й опинилися на зеленій траві. До табору фісентійців звідси була щонайменше миля.

— Чудово, — промовив один зі шпигунів, котрий, на думку Дейлара, був головним. — Дощ достатньо промочив землю для нашого плану. Хоч якісь приємні новини!

— Пора вертатися! — сказав інший вентієць. — Зовсім скоро сонце осяє все навколо, і наша армія має шикуватися до бою.

Загін розвернувся та почав рух у зворотному напрямку. Вояки йшли значно швидше, однак дотримувалися необхідної обережності. Подолавши половину дороги, Дейлар спіймав себе на думці, що вони крокують іншим шляхом. Звичайно, болотисте озерце не вражало різноманіттям своєї рослинності, проте інтуїція підказувала, що їхній гурт дещо відхилилася від початкового курсу. І Дейлар не помилився. Уся компанія вибралася на тверду землю північніше від місця перебування їхніх коней. Не встигли розвідники ступити й кілька кроків, як до них долинув тупіт копит.

На них мчали зо дві дюжини озброєних вершників. Лотар та Дейлар переглянулися. Ховатись у болоті не бажали, бо в такому разі двоє

вартових з кіньми залишилися би напризволяще.

— Приготуватися до бою! — урочисто промовив старший групи вентійців, перебравши командування.

Усі вишикувалися в одну лінію. Лотар та Ейлін оголили мечі, Дейлар зняв лука й навів стрілу на першу ціль. Вентійці стояли, вільно опустивши руки. Коли вершники наблизилися достатньо близько, Дейлар випустив першу стрілу, влучивши у горло одному з нападників. Вентійці водномить дістали з-під плащів маленькі арбалети, спустили по два болти, після чого, витягнувши мечі, вступили у бій. Дейлар продовжував стріляти з лука. Хоча йому і вдалося вразити трьох вершників, більшість стріл так і не влучили у цілі. Причиною цього стала вправність ворогів, бо деякі з них вчасно ухилялись, а один навіть відбив стрілу вбік.

Полетіли ворожі списи, один з яких пробив наскрізь вентійця, інші влучили у землю перед крихдемцями.

Вершники намагалися заарканити крихдемців, однак тим удалося розрубати мотузки мечами. Ватажок розвідників зумів скинути одного вершника на землю. Ейлін поранила іншого, а віконт вправно відбивався від кількох ворогів.

Дейлар також боровся з двома нападниками. Одного він зумів поранити в руку, а іншого скинув із коня на землю. Лише намірився вступити у бій з третім супротивником, як почув крик:

— Ось я тебе і знайшов, покидьку!

Юнак оглянувся й зустрівся поглядом із зефанійцем, з котрим завзято бився в Аргаті. Поза сумнівом, це був той воїн, який увійшов з Дейларом у танець смерті під час дощу. Він не знав імені свого ворога, однак підозрював, що той є одним із ватажків Зефанії і, напевно, сильним вояком.

— Де моя шабля, шмаркаче? Не бачу в тебе її, — майже гарчав Борен.

— Не брав я твоєї шаблі, — відповів Дейлар, не зовсім розуміючи, про що йдеться.

Однак було вже не до розмови. Блиснуло лезо шаблі, стрімко падаючи на голову хлопця. На щастя, Дейлар чекав цього удару, тож вдало відбив його. В очах правителя Зефанії палали вогні люті й ненависті. Він не особливо розмірковував над тактикою бою, а лише

сліпо кидався на противника, завдаючи сильних ударів шаблею. Юнак спритно ухилявся, намагаючись виснажити супротивника. Проте Борен немовби отримав надлюдську силу, адже він боровся за спадок предків. Чи був би зефанієць милосерднішим, якби знав, що у Дейлара нема його шаблі і що хлопець поняття не має, де вона? Невідомо.

Вояки билися, немов дракони давніх епох; їхні товариші припинили змагатися, спостерігаючи за смертельним поєдинком. Із часом рухи зефанійця почали ставати незграбнішими. Його шабля здіймала у повітря посічені стебла очерету. Обличчя Борена побагровіло від ненависті. Він не зауважив, як Дейлар хитро відтіснив його упритул до озера — залишався один випад для здійснення плану юнака.

Вождь Зефанії вчергове кинувся уперед, немов лев на здобич. Однак його недосяжною жертвою був справжній орел, який одним рухом ухилився вліво. Борен не втримав рівноваги на слизькій поверхні й, за інерцією, упав у багнюку, випустивши з руки шаблю. Дейлар стояв над поваленим вождем, однак в очах хлопця не було тріумфу чи, навіть, тіні радості. Він стояв над ним, занісши меча, як над звичайним противником, у котрого мав забрати життя. Його ворог, повелитель свого народу, лежав у брудній воді, що могла стати його могилою. Борен заплющив очі в передчутті холодного клинка сталі у своєму тілі.

— Зупинися, лицарю! — пролунав чийсь гучний голос.

Дейлар краєм ока побачив зефанійського воїна, який кинув на землю шаблю.

— Припиніть цей бій, молю вас.

Усі зефанійці відійшли назад від крихдемських воїнів, проте зброю не сховали.

— Благородний воїне, не вбивай нашого вождя, ми здаємось і не бажаємо вам зла у цьому місці. Зійдемося на полі битви пізніше, у нас буде нагода в бою довести свою вправність, — провадив далі зефанієць.

Дейлар завагався. Чи це не хитрощі з боку поваленого та промовця? Чи не вилетить звідкись кинджал або стріла? Однак нічого досі не відбувалося, лише вітер гойдав навколо очерет.

— Пропоную припинити й забути цей бій. Перемир'я? — зиркнув із надією зефанієць на вентійців.

Керманич вентійців глянув у вічі ворогу й не побачив хитрощів або брехні. Але чи можна довіряти зефанійцям після бунту проти корони? Хай там як, він ухвалив рішення.

— Ми приймаємо вашу пропозицію, — відповів він.

Дейлар відступив убік, даючи зефанійцеві змогу допомогти підвестися Борену.

— Ми перемагали, — тихо запротестував один з вентійських вояків, звертаючись до свого керманича. — Одначе ви... Чому, чому ви дали нагоду їм відступити?

— Бо милосердя — то королівська чеснота. Ці воїни — колишні піддані корони, і навіть після їхнього бунту та союзу з нашим ворогом ми повинні проявляти до них повагу.

— Я все одно не розумію вас.

— Усі вони, очевидно, зефанійці. Їхні розповіді про наше милосердя можуть зменшити бажання цього нещасного народу піднімати зброю проти нас. Хтозна, а чи не збунтуються вони проти фісентійців?

— Нехай. Однак їх, у кращому випадку, дві тисячі осіб. Що вони заподіють десяткам тисяч?

— О, повірте, друже, така купа людей може стати причиною великого полум'я.

Вентієць лише невдоволено похитав головою.

Борен зло поглянув на Дейлара, проте десь у глибинах його стражденного розуму зародилися сумніви. Можливо, цей юнак не брав його шаблю. Хай там як, зефанійці повсідалися на коней та поскакали назад до свого табору.

— Нам пора до нашого війська, — проголосив командир.

* * *

— М'арусе, навіщо ти зупинив того шмаркача? У мене все було в порядку, — сердито проказав Борен.

— Звичайно, все було добре. Ви лежали у воді й багнуці без зброї, а над вашою шиєю висіло лезо меча ворога. Тепер ви їдете геть мокрі й тремтите. Боюся, що можете простудитись, а це поганий знак, коли вождь народу лежить у наметі, п'є курячий бульйон і намагається

зігрітись, у той час, коли його народ проливає кров біс знає за що, — грізно відрізав Марус.

— Відкинь свої жарти. Невже ти ставиш під сумнів нашу боротьбу з Крихдемом?

— Я сумніваюся в союзі з тим, хто нас справді колись зрадив. Той, хто стратив вашого батька, забрав регалії нашої держав і поведився з нашим народом значно гірше, ніж південний ворог.

— Перестань верзти дурниці.

— Я вас не впізнаю. Невже проголошення князем та відчуття на голові корони, що вручив фісентієць, втамувало ваше бажання справедливості?

— Стули пельку! — різко гаркнув Борен. — Ти — мій васал і повинен мене слухатися. Йти за мною у вогонь та воду! На списи й мечі з відкритими грудьми. Готовим будь-якої миті віддати кожную краплю крові за мене — твого вождя! Ти присягнув!

— Я присягав вам і Зефанії. Однак присяга накладає на вождя певні зобов'язання.

— Я не бажаю більше розмовляти з тобою!

Борен пришпорив коня і кинувся галопом до табору, облишивши позаду своїх вояків. Змій Зефанії замислився — чи правильно він зробив, підтримавши повстання у рідному краю? Може, не так уже й погано їм жилося під рукою Крихдему?

* * *

Розвідники під'їжджали до табору і бачили, як військо готується до битви. Вентійці перемовлялися між собою ледь не всю дорогу. З їхніх розмов Дейлар почув, що зефанійці радше з власної ініціативи рушили до озера, а не були розвідниками. Бо якби були такими, то швидше б загинули, ніж просили милості.

Перед в'їздом до табору вентійці зняли маски. Побачивши профіль їхнього ватажка, Лотар вигукнув:

— Нехай мене поб'є грім!

— Що трапилося? — здивовано спитав Дейлар.

— Та це ж сам принц Дунстан. Я не раз чув, що він полюбляє пробиратися до наших ворогів у тил. Але, щоб так ризикувати своїм життям!

Принц під'їхав до Дейлара, зміряв хлопця поглядом і серйозно промовив:

— Ви той юнак, якому мій брат надав честь та звання командира власної варти?

— Так, ваша світлосте, — смиренно відповів Дейлар.

— Ех, чимало проблем ви створили, убивши сина графа, нашого васала, хоча відповідь за скоєне вас ще не досягла. Поки що війна захищає вас від негараздів.

Юнак спантеличено дивився на принца. Він гадки не мав, про що говорить Дунстан, проте щось давно підказувало, що убивство, ба навіть справедливе, спадкоємця графства Рундона відгукнеться йому з часом. Обізнаність особи королівської крові з прикрим випадком свідчила про серйозність ситуації. Очевидно, що поки він у діючому війську, нічого йому не загрожує. Хоча під музику війни підступний ворог може вчинити чимало лиходійств.

— Хай там як, сьогодні ви билися з відвагою та розумом. Дунстан, принц крихдемський, — він з усмішкою простягнув руку.

— Дейлар з Белліградору.

— Цікаве у вас ім'я, ніколи такого не чув.... — підозріло глянувши, зауважив Дунстан.

— То дуже давнє, — без вагань відповів юнак.

— Можливо. Мені цікаво: ви колись уже билися з тим воїном, якого повалили сьогодні в озеро?

— Здається, що так. В Аргаті я боровся з ним і, якщо не помиляюся, вибив з його рук шаблю.

— О, так! — весело відповів принц. — Шабля для нього цінніша за все золото Веспера.

— А хто він такий? — спитав юнак.

— Це вождь Зефанії Борен. Король Фісентії недавно надав йому титул князя і оголосив про приєднання Зефанії до своїх володінь. Сьогодні ви ледь не вбили того, хто розпочав усю цю війну, хоча, найімовірніше, його використали наші грізні вороги.

— То чому ви зупинили мене?

— Із політичних міркувань. Маю деяку надію, що сьогоднішня милість дасть плоди у майбутньому. Така собі маленька інвестиція у прийдешнє, із зерна якої можуть народитися гарні плоди.

— Майбутнє непевне. Може, вони забудуть цю милість, — додав віконт.

— Згідний з вами, Лотаре, хоча добро робити завше непогано. Навіть на війні. Тим більше, коли про милість просив сам Змій Зефанії.

— Це був Марус? — спитав зі здивуванням Лотар.

— О так, точніше, я так думаю. У бою він поводився, мов у своїй стихії, а у його словах лунала щирість. Не раз про нього чув, тому, мабуть, це був він. Тим більше, Марус завжди поряд з Бореном. Тепер бачу, за що мій брат дав вам таке високе звання. Ви справляєте хороше враження, — ще раз звернувся до Дейлара принц.

— Дякую, ваша світлосте!

— Достатньо розмов. Пора готуватися до бою. Сьогоднішня розвідка дала чимало і може зіграти нам на руку.

— І як вона нам допоможе? — поцікавився віконт.

— На все свій час. Знаєте, як каже наш люд: спочатку зроби, а потім розповідай, бо розкажеш, а вітер забере це у тебе.

Принц розвернув коня та поїхав риссю до центру табору в супроводі вентійців. Ейлін рушила до найманців, а двоє юнаків залишилися та продовжили розмову.

— Дивний спадкоємець трону, проте у ньому лицемірства менше, ніж в Елара, — мовив віконт.

— Лотаре, не кажи поганого про принца, хтось може почує, — мовив Дейлар.

— Та вже байдуже. До речі, ти часом не бачив Елоїса та його братів з ордену?

— Останнім часом — ні, — байдуже відповів хлопець.

— Вони кудись зникли. Востаннє бачив їх в Аргаті, а потім наче крізь землю провалилися. Не хочу вірити, що брати дезертували, однак іншого варіанта не маю. Ніхто їх ніде не бачив і нічого про них не чув.

— Якщо брати' й покинули військо, то мали вагому на те причину. Я їх трохи знаю, це хороші люди та воїни. Навіть перед лицем смерті вони не втратять дух.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ